

Łódź, dnia 27.04.2022r.

Dr hab. n. o zdrowiu Ewa Borowiak
Zakład Pielęgniarstwa Zachowawczego
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

OCENA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Anny Kozłowskiej „Analiza zależności pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i jakością życia, wybranymi czynnikami klinicznymi oraz demograficznymi chorych na reumatoidalne zapalenie stawów”

**przygotowanej pod kierunkiem
dr hab. n. o zdrowiu Grażyny Bączek**

Podstawę formalną opracowania recenzji stanowi uchwała Kapituły Kolegium Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (pismo KKN/463/2022 z dnia 30.03.2022r.) w sprawie powołania dwóch recenzentów rozprawy doktorskiej oraz prośba Pana Kanclerza Kolegium Nauk o Zdrowiu prof. dr hab. Jarosława Walkowiaka o dokonanie oceny rozprawy doktorskiej.

Rozprawa doktorska Pani magister Katarzyny Anny Kozłowskiej pt. „Analiza zależności pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i jakością życia, wybranymi czynnikami klinicznymi oraz demograficznymi chorych na reumatoidalne zapalenie stawów” mieści się w obszarze zagadnień z zakresu nauk o zdrowiu. Jest oparta o oryginalne badanie istotnych problemów osób z reumatoidalnym zapaleniem stawów jakim są zmęczenie i jakość życia. Doktorantka przed rozpoczęciem badania uzyskała zgodę Komisji Bioetycznej przy Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu nr 46/16 i 564/16. Wartość merytoryczną pracy oceniam wysoko.

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska liczy 96 stron tekstu. Dysertacja ma typowy układ. Autorka po spisie treści zamieściła wykaz skrótów. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, kończących się dyskusją i wnioskami. Tekst rozprawy zawiera streszczenie w języku polskim i angielskim oraz spis 79 pozycji piśmiennictwa

przedstawiających wyniki polskich i zagranicznych badań przede wszystkim z ostatnich 10 lat. Pracę doktorską kończą wykazy 38 tabel, 11 rycin oraz załączniki.

Wykaz skrótów obejmuje 45 pozycji uporządkowanych alfabetycznie. Niewątpliwie ułatwia on zapoznanie czytelnika z tematyką rozprawy.

Wstęp zawarty na jednej stronie stanowi wystarczające i zwięzłe wprowadzenie do problemu poruszanego w rozprawie. Pani magister Katarzyna Kozłowska uzasadniła w nim konieczność prowadzenia badań nad poziome zmęczenia i jego wpływu na jakość życia osób chorujących na reumatoidalne zapalenie stawów.

Pierwsze dwa rozdziały zawierają charakterystykę schorzenia jakim jest reumatoidalne zapalenie stawów oraz związek zmęczenia z tą jednostką chorobową.

Pani magister w rozdziale pierwszym pt. „**Reumatoidalne zapalenie stawów**” podjęła się charakterystyki: etiologii, patomorfologii, objawów, diagnostyki, rozpoznania, aktywności choroby oraz leczenia analizowanego schorzenia.

Bardzo cenną wartością tej części dysertacji jest drugi rozdział „**Zmęczenie a reumatoidalne zapalenie stawów**” umożliwia czytelnikowi zapoznanie się z aktualnymi doniesieniami dotyczącymi wielowymiarowości i wieloprzyczynowości występowania zmęczenia u chorych z reumatoidalnym zapaleniem stawów.

Część dysertacji zawierająca analizę teoretyczną badanego zagadnienia napisana jest spójnie i stanowi bardzo dobre przygotowanie czytelnika do dalszej lektury. Jednak przed publikacją pracy proponuję np. na stronie 11 zamienić „ilość obrzękniętych i bolących stawów” na „liczbę obrzękniętych i bolących stawów”.

Dwa kolejne rozdziały pracy doktorskiej dotyczą metod badań i wyników badań własnych.

Rozdział pracy doktorskiej zatytułowany „**Metodologia badań**” zawiera cel ogólny pracy, cele szczegółowe i problemy badawcze. Głównym celem badania była ocena poziomu zmęczenia u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów. Doktorantka dokonała trafnego wyboru oryginalnego problemu badawczego. Dodatkowo określiła cztery cele szczegółowe (cytuję):

1. Ocena jakości życia chorych na reumatoidalne zapalenie stawów.
2. Ustalenie związku pomiędzy zmęczeniem a jakością życia u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów.
3. Ustalenie związku pomiędzy zmęczeniem a czynnikami demograficznymi u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów.

4. Ustalenie związku pomiędzy zmęczeniem a czynnikami klinicznymi u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów.

Dodatkowo postawiła sześć pytań badawczych uszczegóławiających osiągnięcie celu głównego, a mianowicie (cytuję):

1. Jaki jest poziom zmęczenia u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów?
2. Czy istnieje zależność pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i jakością życia chorych na reumatoidalne zapalenie stawów?
3. Czy istnieje zależność pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i czynnikami demograficznymi u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów?
4. Czy istnieje zależność pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i czynnikami klinicznymi u chorych na reumatoidalne zapalenie stawów?
5. Czy istnieje korelacja pomiędzy poziomem zmęczenia a zmiennymi niezależnymi?
6. Jakie czynniki łącznie wpływają na poziom zmęczenia?
 - a) Czy stężenie hemoglobiny, CRP i RF (łącznie) wpływają na poziom zmęczenia?
 - b) Czy rodzaj leczenia farmakologicznego i aktywność choroby (łącznie) wpływają na poziom zmęczenia?
 - c) Czy ból, sztywność poranna (w minutach), stężenie hemoglobiny, tkliwość stawów i aktywność choroby (łącznie) wpływają na poziom zmęczenia?

Cele szczegółowe jak i hipotezy badawcze zostały poprawnie sformułowane. Niewątpliwie tylko takie działanie umożliwiło Autorce szeroki zakres badań, będący przedmiotem rozprawy, przedstawić w sposób przejrzysty. Uważam, że cele pracy są bardzo ambitne i stanowią doskonały początek bardzo ciekawego projektu badawczego. W związku z tym, że tematem pracy doktorskiej była „Analiza zależności pomiędzy przewlekłym zmęczeniem i jakością życia, wybranymi czynnikami klinicznymi oraz demograficznymi chorych na reumatoidalne zapalenie stawów” to pytania szczegółowe w sposób oczywisty pogłębiają analizowane zagadnienie.

Również nie mam uwag do rozdziału „**Materiał badawczy**”. Badania były prowadzone w latach 2016 – 2018 w Ortopedyczno–Rehabilitacyjnym Szpitalu Klinicznym im. M. Degi UM oraz w Wielospecjalistycznym Szpitalu Miejskim im. J. Strusia w Poznaniu. Badania przeprowadzono w grupie 128 chorych na reumatoidalne zapalenie stawów wg kryteriów EULAR (zarówno w okresie remisji jak

i aktywnej postaci choroby). Wszyscy respondenci, samodzielnie lub z udziałem badacza wypełniali ankietę konstrukcji doktorantki i skale.

Doktorantka w kolejnym rozdziale scharakteryzowała zastosowane **metody i narzędzia badawcze**. Do oceny czynników klinicznych i demograficznych użyto kwestionariusza własnej konstrukcji. Dodatkowo w pracy zastosowano dwie skale do oceny nasilenie zmęczenia (Functional Assessment of Chronic Illness Therapy – Fatigue i SF-36 dziedzina WITALNOŚĆ – Medical Outcomes Study Short Form 36 vitality scores) oraz specyficzną skalę Arthritis Impact Measurement Scales-2 (AIMS-2) do oceny jakości życia.

W rozdziale „**Wyniki**” Pani magister skrupulatnie i poprawnie zweryfikowała przyjęte hipotezy i zakładane cele badawcze. Analizowane parametry przedstawiła poprawnie w sposób graficzny i opisowy w 36 tabelach oraz na 11 rycinach. Doktorantka, pozyskane wyniki poddała bardzo obszernej analizie statystycznej wykorzystując adekwatne metody analizy i obliczeń. Wyniki analiz uznano za znamienne statystycznie przy wartości $p < 0.05$. Dodatkową cenną wartością prezentowanych wyników jest ich przejrzystość oraz uporządkowywanie w sześciu podrozdziałach.

Dyskusja zawarta na 8 stronach została przeprowadzona poprawnie. W tym rozdziale Autorka omawia uzyskane wyniki badań. Rozdział ten oceniam bardzo dobrze. Doktorantka trafnie zestawiała otrzymane wyniki z dostępnymi danymi z piśmiennictwa. Mam świadomość nowatorskiego problemu badawczego, jednak przed publikacją pracy proponuję uaktualnić piśmiennictwo. Obecnie na 79 pozycji aż 18 prezentuje dane sprzed okresu 10 lat. Dyskusja świadczy o dużej erudycji Autorki oraz o jej dobrym przygotowaniu z zakresu analizowanej problematyki. Ważnym elementem tej części badania jest krytyczna ocena badania dokonana przez Panią magister i umieszczona na końcu dyskusji.

Wnioski są odzwierciedleniem celu pracy i są źródłem nowej ważnej wiedzy w zakresie nauk o zdrowiu. Doktorantka sformułowała trzy wnioski. Wszystkie są cenne i konieczne do uwzględnienia przy organizacji i realizacji opieki nad osobami z reumatoidalnym zapaleniem stawów.

Podsumowując tę część dysertacji stwierdzam, że Doktorantka wykazała, że potrafi w oparciu o analizę aktualnego piśmiennictwa i wyniki własne zrealizować zaplanowane badanie naukowe i prawidłowo sformułować wnioski.

Streszczenia w języku polskim i angielskim w sposób przejrzysty informują o istocie pracy.

Bibliografia jest liczna gdyż obejmuje 79 pozycji zarówno w języku polskim oraz angielskim i została dobrana w sposób właściwy. Jednak przed publikacją wyników pracy należałoby uaktualnić piśmiennictwo.

Doktorantka w pracy wykazała się poprawnością redakcyjno-językową, opanowaniem techniki pisania, sporządzaniem przypisów, tabel, wykresów i bibliografii. W pracy zauważyłam pojedyncze błędy głównie edytorskie, które należy poprawić przed publikacją. Jednocześnie drobne błędy i moje nieliczne powyższe uwagi krytyczne nie obniżają wartości pracy. Praca jest nowatorska, bardzo ciekawa i potrzebna a otrzymane wyniki powinny zostać opublikowane.

W podsumowaniu stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Katarzyny Anny Kozłowskiej spełnia wszystkie wymogi ustawowe stawiane rozprawie doktorskiej.. Doktorantka wykazała się umiejętnością planowania i prowadzenia badań naukowych, znajomością wiedzy o badanym przedmiocie, oraz przeprowadziła poprawnie rozumowanie naukowe.

W oparciu o powyższe zwracam się do Kapituły Kolegium Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu o dopuszczenie Pani magister Katarzyny Anny Kozłowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. n. o zdrowiu Ewa Borowiak

Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Medyczny w Łodzi